

حسن جریان امور در مقررات تردد خودروها در شهر تهران نقض حقوق عامه با وضع غیرقانونی عوارض ورود به محدوده کنترل آلودگی هوا محمد باقری کمار علیا^۱، امید محمدی^۲

چکیده

طرح ترافیک، زوج و فرد و ورود به منطقه کنترل آلودگی هوا و عناوینی از این قبیل به منظور کاهش آلودگی هوا در قوانین مختلف از جمله ماده ۱۸ قانون تخلفات رانندگی (مصوب ۱۳۸۹) و قانون هوای پاک مصوب ۱۳۹۶ پیش بینی شده است و کاهش آلودگی هوا نیز مستلزم ممنوعیت ورود خودروها به این محدوده است. شهرداری به انحاء مختلف با تجویز اخذ عوارض ورود خودرو به محدوده طرح موجبات نقض محدودیت ذکر شده را فراهم می‌آورد که این اقدام با هدف اصلی مقنن منافات دارد. وقتی محدودیتی برای تردد اعمال می‌شود نباید با پرداخت عوارض ورود خودروها به محدوده مجاز شود، بلکه باید ممنوعیت تردد وجود داشته باشد و در صورت نقض وفق اصل در مقام بیان بودن قانون، و قوانین و مقررات مربوطه، متخلف فقط مکلف به پرداخت جریمه شود. علاوه بر دریافت این مبلغ از شهروندان، اخذ عوارض از سوی شهرداری در این خصوص قانونی نیست. قانون اساسی نیز در اصل ۲۲ مال و جان و حقوق اشخاص را بدون مجوز قانونی از تعرض مصون می‌داند و اصل حاکم در این خصوص را تبیین نموده و چراغ راهنمایی برای همگان است.

واژگان کلیدی: عوارض شهرداری، طرح ترافیک، تخلفات راهنمایی و رانندگی، اصل عدم زیاده،

وحدت ملاک

درآمد

همان طور که عموم مردم در پابندی به قانون بر این باورند که اولاً قوانین بایستی بر اساس مطالعات جامع راجع به آثار و عواقب آن و همچنین تدابیر لازم وضع شود و پس از آن پابندی همگان را در پی داشته باشد و از سوی دیگر عقلاً بر این عقیده اند که هر چه قوانین لازم الاجرا از طریق مقررات مادون آن توسط صاحب منصبان و دستگاه هایی که دارای اختیار وضع آن مقررات می باشند با توسعه و یا تضییق مواجه شوند قوانین کارآیی خود را از دست داده و آثار و تبعاتی را در پی خواهد داشت که عمدتاً در تعارض با منافع عموم بوده و حقوق افراد را مورد تعرض قرار خواهد داد مشکلات شهرنشینی به لحاظ توسعه افسارگسیخته سلامت ساکنین آن را با مصائبی مواجه نموده که تهدید سلامت از جمله آنهاست. از سوی دیگر آزادی حق تردد به عنوان یکی از حقوق مسلم برای شهروندان است که با توجه به ترجیح حفظ سلامتی عموم مردم بعضاً با محدودیت های قانونی مواجه می شوند. با این وصف گاهی دستگاه های ذی مدخل در اداره امور شهرها از جمله شهرداری با وضع عوارض و مبتنی بر مقاصد مختلف که ذکر آنها در این مقال نمی گنجد مراد قانون گذار را که ترجیح وضع محدودیت های مذکور را مد نظر قرار داده است نادیده گرفته و از این حیث مرتکب رفتارهای غیرقانونی و خلاف اصول مسلم حقوقی می شوند در این نوشتار سعی شده است بدو با ذکر دلایل غیرقانونی بودن تصمیمات مسئولین اداره شهر در وضع عوارض ورود خودروها به محدوده ی طرح ترافیک و زوج و فرد به ابعاد مختلف آن بپردازیم.

اهم دلایل مبنی بر غیرقانونی بودن اخذ این نوع عوارض

۱. مغایرت با فلسفه و روح حاکم بر ممنوعیت ورود به طرح؛
۲. مخالفت اخذ عوارض ورود به محدوده طرح با قانون خاص موضوع {ماده ۱۸ قانون رسیدگی به تخلفات راهنمایی و رانندگی مصوب اسفند ۱۳۸۹ و ماده ۷ قانون هوای پاک مصوب ۱۳۹۶}؛
۳. اصل عدم اخذ وجوه از مردم مگر با تصریح قانون {تعیین و اخذ عوارض به تجویز قانون و در حدود صلاحیت}؛
- ۳-۱) قانون اساسی: {اصل ۱۰۵ و اصل ۵۱ قانون اساسی}؛
- ۳-۲) قانون شهرداری (ماده ۴۹) - قانون تشکیلات شوراها (ماده ۹۰) - قانون دیوان عدالت اداری (مواد ۱۲ - ۸۰ - ۹۲)؛
- ۳-۳) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت سال ۱۳۸۰ {ماده ۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰ و تبصره ۳ ماده ۶۲ قانون برنامه پنجم توسعه}؛
- ۳-۴) قانون رفع موانع تولید سال ۱۳۹۴ {ماده ۵۹ قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴/۲/۱}؛

- ۳-۵) نظریه شورای نگهبان (در خصوص خلاف شرع بودن)؛
به موجب نظر فقهای شورای نگهبان، دریافت وجه با تجویز آیین نامه و دستورالعمل مغایر شرع است. {مندرچ در رأی شماره ۳۳۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری صادره در تاریخ ۱۳۹۰/۹/۳}
- ۳-۶) لزوم قانونی بودن اخذ وجه از مردم در آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری؛
۴. مغایرت با ملاک و مناط برخی آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری {عوارض برای ورود خودروها به شهر به استثناء خودروهای بومی} - رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به شماره ۱۷۴ مورخ ۱۳۹۶/۳/۲؛
۵. لزوم اخذ عوارض در قبال ارائه‌ی مستقیم خدمات از سوی شهرداری؛
- ۵-۱) لزوم اخذ عوارض در قبال ارائه‌ی مستقیم خدمات در قانون {در ماده ۵ قانون مالیات بر ارزش افزوده - تبصره ۳ بند ۲ ماده ۹۹ قانون شهرداری}؛
- ۵-۲) لزوم اخذ عوارض در قبال ارائه‌ی مستقیم خدمات در آرای متعدد هیأت عمومی دیوان عدالت اداری (ملاک و مناط آرا) شهرداری‌ها خدمات خاص و مشخص و ویژه‌ای به خوردوهای وارده به طرح رستوران‌ها ارائه نمی‌دهند و اقدام به اخذ عوارض بدون ارائه خدمات مستقیم شهری مغایر حکم و هدف مقنن می‌باشد؛
- ۶) لزوم تناسب عوارض مأخوذه با تولیدات و درآمد اهالی؛
- ۶-۱) قانون شهرداری: ماده ۷۷ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شورای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب سال ۱۳۷۵؛
- ۶-۲) آیین نامه نحوه وضع و وصول عوارض: در بند ۱۴ ماده ۱۴ آیین نامه نحوه وضع و وصول عوارض توسط شوراهای اسلامی شهرها در سال ۱۳۷۸ - بند (د) ماده ۱۴ همان آیین نامه؛
- ۶-۳) لزوم تناسب عوارض مأخوذه با تولیدات و درآمد اهالی مصرح در آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.

مشروح دلایل فوق عبارتند از:

۱. مغایرت با فلسفه و روح حاکم بر ممنوعیت ورود به طرح

فلسفه اجرای طرح ترافیک کاهش آلودگی هوا می‌باشد و کاهش آلودگی هوا نیز در گرو ممنوعیت ورود خودروها به این محدوده است. بنابراین اگر بخشی از ممنوعیت ورود به این محدوده با اخذ عوارض نقض شود، این اقدام با هدف اصلی طرح منافات دارد. چنان‌که به موجب مصوبه بهمن ۱۳۹۷ شورای حمل و نقل و ترافیک تهران محدوده کنترل آلودگی هوا جایگزین محدوده زوج و فرد شده و تردد در این محدوده در تیر ماه ۱۳۹۸ برای ۲۰ روز در هر ۳ ماه به صورت رایگان و بقیه ایام در ازای پرداخت عوارض امکان پذیر شده است. وقتی محدودیتی برای تردد اعمال می‌شود کار

نباید با پرداخت عوارض ورود به محدوده ورود خودروها مجاز شمرده شود، بلکه باید ممنوعیت تردد وجود داشته باشد و تنها خودروهای امدادی، انتظامی و خودروهای ساکنان آن منطقه امکان ورود به آن محدوده را پیدا کنند. محدوده طرح یک محدودیت ترافیکی است و نمی‌توان محدودیت را در ازای پرداخت وجه نقض کرد، بلکه باید با جریمه مانع از ورود غیر قانونی به این محدوده شد تا هدف اصلی طرح اجرایی شود.

۲. مخالفت اخذ عوارض ورود به محدوده طرح با قانون خاص موضوع

طبق ماده ۱۸ قانون رسیدگی به تخلفات راهنمایی و رانندگی مصوب اسفند ۱۳۸۹، در صورت تردد غیرمجاز در محدوده زوج و فرد، راننده فقط مشمول جریمه راهنمایی و رانندگی خواهد شد و اخذ هرگونه عوارض از سوی شهرداری ممنوع است. ماده ۱۸ در این خصوص مقرر می‌دارد: «تردد تمام یا بعضی از وسایل نقلیه موتوری در ساعات و محدوده‌هایی از شهر که از سوی راهنمایی و رانندگی و یا محیط زیست و یا شهرداریهای مربوطه منطقه ممنوعه پیشنهاد می‌شود و مطابق ضوابط شورای عالی ترافیک به تصویب شورای عالی هماهنگی ترافیک استان‌ها و در تهران به تصویب شورای حمل و نقل و ترافیک شهر تهران می‌رسد ممنوع است و نیروی انتظامی ضمن صدور قبض جریمه عبور ممنوع برای متخلف به او اخطار می‌نماید که از محدوده طرح ترافیک خارج شود. در صورت ادامه تخلف برای هر یک ساعت یک برابر جریمه خواهد شد.» قانون‌گذار در مقام بیان ضمانت اجرای نقض ورود به محدوده بوده است که فقط از جریمه سخن گفته و تصریحی به جواز اخذ عوارض یا وجوه دیگر با هر عنوان ندارد. در ماده ۷ قانون هوای پاک مصوب ۱۳۹۶ نیز حکم به ساماندهی محدوده ترافیکی نموده است.

۳. اصل عدم اخذ وجوه از مردم مگر با تصریح قانون لزوم تعیین و اخذ عوارض به تجویز قانون و در حدود صلاحیت

تعیین و اخذ عوارض باید به تجویز قانون باشد نه آیین‌نامه و دستورالعمل. لذا مصوبات شوراهای اسلامی شهرها به علت خروج از صلاحیت ابطال می‌گردد این قاعده در موارد زیر منعکس است. باعنایت به این قاعده وضع عوارض باید توجه داشت که عوارض ورود به محدوده طرح ترافیک نوعی تجویز عوارض توسط غیرقانونگذار است.

۳-۱) قانون اساسی: وفق اصل ۱۰۵ قانون اساسی ایران تصمیمات شوراها نباید مخالف موازین اسلامی و قوانین کشور باشد. با توجه به اصل ۵۱ قانون اساسی (هیچ نوع مالیاتی وضع نمی‌شود مگر به موجب قانون، موارد معافیت و بخشودگی و تخفیف مالیاتی به موجب قانون مشخص می‌شود) به طریق اولی عوارض نیز مشمول این حکم است.

۳-۲) قانون شهرداری - قانون تشکیلات شوراها - قانون دیوان عدالت اداری: همچنین بر اساس

ماده ۴۹ قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴/۴/۱۱ با اصلاحات و الحاقات بعدی و به موجب ماده ۹۰ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و مواد ۱۲ و ۸۰ و ۹۲ قانون دیوان عدالت اداری مصوبات شوراها نباید مغایر با قوانین و مقررات کشور و یا خارج از حدود وظایف و اختیارات آنها باشد.

۳-۳) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت سال ۱۳۸۰: مطابق ماده ۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰ و تبصره ۳ ماده ۶۲ قانون برنامه پنجم توسعه اخذ هر گونه وجه، کالا و خدمات توسط دستگاههای اجرایی منوط به تجویز قانونگذار شده است.^۱ از این ماده می توان به صور اصولی «اصل عدم زیاده» یا «برائت در تعهد» اشاره داشت.

۳-۴) قانون رفع موانع تولید سال ۱۳۹۴: ماده ۵۹ قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴/۲/۱ مقرر داشته «درخواست یا دریافت وجه مازاد بر عوارض قانونی هنگام صدور پروانه یا بعد از صدور پروانه توسط شهرداریها ممنوع است...» وضع قاعدهی آمره مشعر بر الزام اشخاص به پرداخت هر گونه وجه در قبال استفاده از تسهیلات و خدمات دولتی، اختصاص به قوه مقننه و یا ماذون از قبل قانونگذار دارد.

۳-۵) نظریه شورای نگهبان (در خصوص خلاف شرع بودن): به موجب نظر فقهای شورای نگهبان،

۱- رأی شماره ۴ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال ماده ۹ مصوبه شورای اسلامی شهر شاهرود و بندهای چهارگانه آن مبنی بر اخذ عوارض تغییر کاربری املاک مردم در قبال وجه و یا قسمتی از زمین به نحو رایگان. رأی شماره ۳۳۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال بند ۸ صورتجلسه ۲۴ مورخ ۱۳۸۲/۵/۴ شورای اسلامی شهر آباد و فراز آخر نامه شماره ۳۷۸۲ مورخ ۱۳۸۶/۵/۲ شهرداری آباد در آن قسمت متضمن دریافت قسمتی از اراضی مورد تفکیک و یا افزاز به عنوان تأمین احتیاجات و...

رأی شماره ۳۳۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال بندهای ۳-۴-۱۶ طرح تفصیلی شهر کرمان و مصوبه شماره ۱۷۷۴-۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای اسلامی شهر کرمان در آن قسمت که متضمن دریافت قسمتی از اراضی مورد تفکیک و یا افزاز به عنوان تأمین احتیاجات عمومی شهری است.

رأی شماره ۳۸۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در خصوص ابطال مصوبه شماره ۷۵۸۵/ش الف س مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۳۰ شورای اسلامی شهر شیراز در برقراری عوارض مالیات بر ارزش افزوده تفکیک و افزاز اراضی. تاریخ دادنامه: ۱۳۹۰/۹/۷. رأی شماره ۶۲۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال مصوبه شماره ۲/۳۱۰۶/ش - ۱۳۸۳/۷/۱۸ شورای اسلامی شهر مشهد مورخ ۹۱/۱۰/۲۶.

رأی شماره ۶۳۴ مورخ ۱۳۹۱/۱۱/۲۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال دستور العمل شماره ۳۶۲۸-۱۳۸۱/۹/۲۳ با موضوع اخذ عوارض تفکیک مجدد، مصوب جلسه ۲۵۷ شورای اسلامی شهر گرگان

رأی شماره ۲۷۵ مورخ ۱۳۹۱/۵/۱۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال مصوبه یکصد و هفتاد و هفتمین جلسه شورای اسلامی شهر قم مورخ ۱۳۸۷/۶/۲۵ که متضمن دریافت قسمتی از اراضی مورد درخواست تفکیک است.

ابطال بخش (الف) و بندهای ۱ الی ۷ از بخش (ج) مصوبه شماره ۵۱۰۶-۱۳۸۳/۱۱/۸ شورای اسلامی شهر گرگان موضوع رأی شماره ۶۲۷ مورخ ۱۳۹۱/۹/۲۰ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.

وحدت ملاک هم یکی از ابزارهای استدلال و استنتاج است که به نظر شوراها به لحاظ فقر حقوقی خود با این موضوع کاملاً بیگانه هستند.

دریافت وجه با تجویز آیین‌نامه و دستورالعمل مغایر شرع است.^۱ در مواردی می‌توان خروج شوراها را در زمینه‌های مختلف، از قانون و مقررات مربوطه مشاهده نمود که در موضوعاتی مانند «بهای خدمات تفکیک و افراز»، «عوارض از خانه‌های خالی و متروکه» و «بهای خدمات اصلاح حد ملک» متجلی شده است. در ذیل به تشریح این خروج قانونی پرداخته می‌شود.

۳-۶) آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری: در آراء هیأت عمومی دیوان عدالت اداری نیز به این خروج از حدود اختیارات شوراها تصریح گردیده و به این دلیل مصوبات مذکور ملغی اعلام شده‌اند.^۲

۴. مغایرت با ملاک و مناط برخی آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

در ماده ۶۶ تعرفه تصویبی خدمات و عوارض شهر سرعین برای سال ۱۳۹۳ برای ورود به شهر به استثناء خودروهای بومی عوارض تعیین شده است که علاوه بر اینکه غیر قانونی می‌باشد هیچ گونه خدمات امکاناتی در قبال این ورود به تخصیص نیافته است.

رای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به شماره ۱۷۴ مورخ ۱۳۹۶/۳/۲ از این قرار است:

۱ رای شماره ۳۳۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری صادره در تاریخ ۱۳۹۰/۹/۳ با موضوع ابطال بند ۸ صورتجلسه ۲۴ مورخ ۱۳۸۲/۵/۴ شورای اسلامی شهر آباده و فراز آخر نامه شماره ۳۷۸۲ مورخ ۱۳۸۶/۵/۲ شهرداری آباده در آن قسمت متضمن دریافت قسمتی از اراضی مورد تفکیک و یا افراز به عنوان تامین احتیاجات و...
 ۲ دادنامه ۵۶۱ با کلاس پرونده: ۵۲۷/۸۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در خصوص ابطال مواد ۳ و ۴ و ۵ مصوبه شماره ۲۳۴۲/۸۲/۵ مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۳ شورای اسلامی شهر کرج به تاریخ: ۸۴/۱۰/۱۱.
 رای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری؛ رای شماره ۸/۲۹۵/۷۸-۱۳۸۰/۴/۹ روزنامه رسمی شماره ۱۶۴۲۶-۱۳۸۰/۵/۲.
 رای شماره ۲۷۰/۸۰/۲۷-۱۳۸۲/۵/۱۵ روزنامه رسمی شماره ۱۷۰۴۵-۱۳۸۲/۶/۱۲-۱۷۰۴۵.
 رای شماره ۲۴۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال مصوبه شورای اسلامی شهر بندرعباس در قسمت اخذ عوارض تغییر کاربری از انبارها به تجاری - تاریخ دادنامه: ۱۳۹۱/۵/۲ - بخشی از رای هیأت به شماره دادنامه: ۲۴۷ از این قرار است:

«از سویی وظایف شورای اسلامی شهرها در ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ با اصلاحات بعدی تعیین شده است و در این ماده قانونی امر تغییر کاربری اراضی در صلاحیت شورای اسلامی شهر پیش بینی نشده است. با توجه به مراتب، شورای اسلامی شهر که صلاحیتی برای تغییر کاربری اراضی ندارد، به طریق اولی نمی‌تواند در این خصوص مبادرت به وضع قاعده و اخذ عوارض و بهای خدمات کند و قسمتی از اراضی مردم را در قبال پیشنهاد تغییر کاربری به مراجع ذیصلاح دریافت کند. علی‌هذا مصوبه شماره ۷۱-۱۳۸۲/۱۱/۵ شورای اسلامی شهر بندرعباس در قسمت ردیف ۴۴۸ تحت عنوان تغییر کاربری (با ضرورت تشخیص) به جهات یاد شده مغایر قانون و خارج از حدود اختیارات شورای اسلامی شهر بندرعباس تشخیص می‌شود و مستند به بند یک ماده ۱۹ و مواد ۲۰ و ۴۲ قانون دیوان عدالت اداری حکم به ابطال آن از تاریخ تصویب صادر و اعلام می‌شود. ضمناً رسیدگی به ابطال توافقنامه در صلاحیت هیأت عمومی دیوان عدالت اداری نیست.»

دادنامه شماره ۷۱۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع اخذ قسمتی از اراضی اشخاص در قبال تغییر کاربری توسط شورای اسلامی شهر کرج که خلاف قانون دانسته شده شوراها را بار دیگر فاقد صلاحیت برای تغییر کاربری اراضی اعلام نموده و وضع قاعده امره و اخذ قسمتی از اراضی اشخاص در قبال تغییر کاربری را خارج از حدود اختیارات شوراها دانسته است.

«الف- به موجب بند ۲۶ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخابات شهرداران مصوب سال ۱۳۷۵ تصویب نرخ خدمات ارائه شده توسط شهرداری و سازمانهای وابسته به آن با رعایت آیین نامه مالی و معاملاتی شهرداریها از جمله وظایف شورای اسلامی شهر میباید. نظر به اینکه به موجب لایحه شورای اسلامی شهر سرعین زمینه ارائه خدمت موضوع ماده ۶۶ تعرفه عوارض محلی و بهای خدمات سال ۱۳۹۲ شهرداری سرعین مصوب شورای اسلامی شهر سرعین فراهم نشده است و شهرداری در این خصوص خدمات ارائه نمیکند که در مقابل، استحقاق دریافت بهای آن را داشته باشد، بنابراین ماده ۶۶ تعرفه یاد شده خلاف قانون و خارج از حدود اختیارات شورای اسلامی سرعین می باشد...»

این رأی در خصوص غیرقانونی بودن عوارض ورود به شهر با مناط و ملاک گیری با قیاسی مستنبط العله نسبت به عوارض ورود به طرح نیز ساری و جاری است.

۵. لزوم اخذ عوارض در قبال ارائه مستقیم خدمات از سوی شهرداری

اخذ عوارض در قبال ارائه خدمات قابل دریافت است. اخذ عوارض بدون ارائه خدمات خاص و مشخص جایز نیست. «عوارض» در برابر «خدمات» موضوعیت می یابد و به عبارتی دیگر مابه ازای خدمات ارائه شده هستند و اصولاً پرداخت کننده عوارض می باید از نوعی خدمات و انتفاع مستقیم برخوردار شود. هر چند طبق بند ۲۶ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب سال ۱۳۷۵، تصویب نرخ خدمات ارائه شده توسط شهرداری و سازمانهای وابسته به آن با رعایت آیین نامه مالی و معاملاتی شهرداریها با رعایت مقررات مربوط از جمله وظایف شورای اسلامی شهر تعیین شده است، لیکن منظور از تصویب نرخ خدمات مصرح در این بند از ماده قانونی، خدمات مستقیمی است که از سوی شهرداری ارائه می شود.^۱ شهرداریها براساس بند ۳ ماده ۲۹ آیین نامه مالی شهرداریها، می توانند متناسب با خدمتی که ارائه می دهند، از شهروندان بهای خدمات دریافت دارند. در صورتی که اساساً شهرداری بابت مسائلی مانند ورود به شهر یا ورود به محدوده طرح، خدمتی به شهروندان ارائه نمی دهد که بر مبنای آن بهای خدمات یا عوارض اخذ نماید. قابل ذکر است در هر حال مستند لزوم اخذ عوارض در قبال خدمات مستقیم ارائه شده به نحو شرح زیر است:

۵-۱) لزوم اخذ عوارض در قبال ارائه مستقیم خدمات در قانون

در ماده ۵ قانون مالیات بر ارزش افزوده اعلام گردیده: «ماده ۵- ارائه خدمات در این قانون، با استثناء موارد مندرج در فصل نهم، انجام خدمات برای غیر در قبال ما به ازاء می باشد.»

تبصره ۳ بند ۲ ماده ۹۹ قانون شهرداری نیز در تصریح قاعده لزوم اخذ عوارض در ازای ارائه خدمات مقرر داشته «عوارض ساختمانها و اراضی واقع در محدوده شهر که خدمات شهری (آب

– برق – نظافت – آسفالت) نسبت به آنها انجام نشده فقط به تناسب خدمات انجام شده دریافت می‌گردد.»

۲-۵) لزوم اخذ عوارض در قبال ارائه مستقیم خدمات در آرای متعدد هیأت عمومی دیوان عدالت اداری (ملاک و مناط آرا)

ردیف	شماره دادنامه	تاریخ
۱	۵۵۵	۱۳۸۳
۲	۵۷۳ و ۵۷۲	۱۳۸۴/۱۰/۱۸
۳	۱۲۹۹	۱۳۸۶/۱۱/۹
۴	۳۸۱	۱۳۹۰/۹/۷
۵	۷۷۱	۱۳۹۱/۱۱/۲۴
۶	۱۸۵۰	۱۳۹۲/۱۱/۱۳
۷	۱۸۱۸	۱۳۹۳/۱۱/۶
۸	۸۵۰	۱۳۹۴/۷/۲۵
۹	۱۱۱۶	۱۳۹۴/۹/۲۴
۱۰	۱۲۳۲	۱۳۹۵/۱۲/۱۵
۱۱	۱۲۳۳ الی ۱۲۳۶	۱۳۹۵/۱۲/۲۳
۱۲	۸۵	۱۳۹۶/۲/۱۲
۱۳	۸۶	۱۳۹۶/۲/۱۲
۱۴	۱۵۴	۱۳۹۶/۲/۲۶
۱۵	۱۷۴	۱۳۹۶/۳/۲
۱۶	۲۰۴	۱۳۹۶/۳/۹
۱۷	۳۱۵	۱۳۹۶/۴/۱۳
۱۸	۳۸۱	۱۳۹۶/۴/۲۷
۱۹	۱۰۲۳ – ۱۰۲۴	۱۳۹۶/۱۰/۱۲
۲۰	۵۴	۱۳۹۷/۱/۲۸

مثال ۱: شهرداری‌ها خدمات خاص و مشخص و ویژه‌های به تالارها و باشگاه‌های پذیرایی و رستوران‌ها ارائه نمیدهند و اقدام به اخذ عوارض بدون ارائه خدمات شهری و ترافیکی مغایر حکم و هدف مقنن می‌باشد.^۱

مثال ۲: شورای اسلامی شهر بدون اینکه خدمات خاصی را به رستوران داران در ازای فروش غذا ارائه نماید در مصوب‌های اقدام به تعیین عوارض فروش شیشلیگ نمود که به موجب دادنامه ۱۲۹۹ – ۱۳۸۶/۱۱/۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به علت مغایرت با اصول و قواعد حاکم بر تعیین و وصول عوارض ابطال گردید.

مثال ۳: در قبال تابلوهای منصوبه بر سر درب یا نماهای هتل‌ها خدماتی خاصی از سوی شهرداری‌ها ارائه نمی‌گردد تا مجوزی برای دریافت عوارض گردد.^۲

۱ رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، به شماره ۵۷۳ و ۵۷۲ مورخ ۱۳۸۴/۱۰/۱۸ ابطال مصوبه مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۷ شورای اسلامی شهر تهران در خصوص وصول عوارض ویژه به منظور تامین هزینه های خدمات شهری و ترافیکی ناشی از مراسم تالارهای پذیرایی

۲ ابطال مصوبه مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۳ شورای اسلامی شهر مشهد در ارتباط با عوارض تابلوهای تبلیغاتی. موضوع دادنامه ۷۷۱ – ۱۳۹۱/۱۱/۲۴ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.

همچنین ابطال بند (ز) تبصره ۱ و تبصره ۲ مصوبه شماره ۲۴۷۵۰/۱۸۴۴/۱۶۰ مورخ ۱۳۹۲/۱۹/۱۱ شورای اسلامی شهر تهران در رابطه با وضع عوارض بابت تابلوهای منصوبه بر سر در شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات تجاری مازاد بر ۳ متر

همچنین نسبت به اخذ هزینه تبلیغات محیطی سالیانه از تابلوهای منصوب صنفی نیز همین علت عمده ترین دلیل ابطال مصوبه شورای اسلامی شهر تهران گردید.^۱

مثال ۴: شهرداری در خصوص موضوع تفکیک و افراز ارائه دهنده‌ی خدماتی نیست تا امکان برقراری عوارض برای خدمت داشته باشد.^۲

مثال ۵: شهرداری در قبال اخذ عوارض نسبت به عدم نصب پنجره‌های دو جداره و نصب سقف شیروانی خدماتی ارائه نمی‌کند تا مستحق دریافت عوارض باشد.^۳

مثال ۶: هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در رأی شماره ۱۸۵۰ مورخ ۱۳۹۳/۱۱/۱۳ به علت اینکه تعیین نرخ خدمات منوط به انجام خدمت از سوی شهرداری است و در مصوبه‌ی شورای شهر، شهرداری خدمتی به اراضی محصور ارائه نمی‌کند شهرداری را مجاز به اخذ عوارض ندانسته است.

مثال ۷: شهرداری در قبال آنتنها و دکل‌های مخابراتی خدماتی را ارائه نمی‌کند لذا وضع عوارض بدون ارائه‌ی خدمت فاقد وجاهت قانونی است.^۴

مریخ، در دادنامه ۸۵۰ مورخ ۱۳۹۴/۷/۲۵ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.

دادنامه شماره ۳۱۵ مورخ ۱۳۹۶/۴/۱۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال ماده ۱۶ تعرفه عوارض سال ۱۳۹۲ مصوب شورای اسلامی شهر گرگان

۱ ابطال بندهای (الف - ج - د) و تبصره‌های ۱ و ۲ آن، (هـ - و - ح) و جدول‌های ۱ و ۲ آن از مصوبه شماره ۲۳۱-۱۳۸۵/۲/۱۷ مورخ ۱۳۸۵/۲/۱۷ شورای اسلامی شهر تهران در خصوص چگونگی اخذ هزینه تبلیغات محیطی سالیانه از تابلوهای منصوب صنفی و ابطال اصلاحیه این مصوبه به شماره ۲۴۶-۱۳۸۵/۴/۱۳ (دادنامه شماره ۱۲۳۲ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۵)

همچنین رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به شماره دادنامه ۱۲۳۳ الی ۱۲۳۶ مندرج در روزنامه رسمی ۱۳۹۵/۱۲/۲۳ با موضوع: «۱- ابطال قسمت دوم مصوبه شماره ۱۷۶۳۳-۲۷/۶/۱۳۸۹-شورای اسلامی شهر شیراز که برای تابلوهای معرف محل که خارج از شرایط و ضوابط مندرج در بندهای الف، ب، ج ردیف اول مصوبه تعیین عوارض کرده است. ۲- ابطال بند ۲-۱ ردیف ۲ مصوبه یادشده در تعیین ضریب محاسبه و همچنین مصوبه شماره ۳۵۵۶۲-۱۳۹۲/۸/۱۴ شورای اسلامی یادشده که طی آن ضرایب مندرج در مصوبه ۱۷۶۳۳-۲۷/۶/۱۳۸۹ در قسمت مربوط به اضافه مساحت تابلوهای معرف محل افزایش یافته است.»

۲ ابطال مصوبه شماره ۷۵۸۵/ش الف س مورخ ۸۷/۱۰/۳ شورای اسلامی شهر شیراز در برقراری عوارض مالیات بر ارزش افزوده تفکیک و افراز اراضی. در رأی شماره ۳۸۱-۱۳۹۰/۹/۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.

«ابطال قسمت‌هایی از مصوبه شماره ۲۱۸۵-۱۳۸۷/۱۱/۱۴ شورای اسلامی شهر بهشهر در خصوص دریافت تعرفه عوارض تفکیک و هزینه خدمات ناشی از تفکیک اراضی یا عرصه املاک کمتر از ۱۰۰۰ متر» در رأی شماره ۱۳۱۴ و ۱۳۱۵ و ۱۳۱۶ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۰ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.

۳ رأی شماره ۵۳۳-۱۳۹۲/۸/۱۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.

۴ گردشگر رأی شماره ۱۷۹۶-۱۸۰۵ و ۱۸۰۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.

مشخص نیست چرا در دادنامه شماره ۱۳۹ مورخ ۱۳۹۵/۸/۱۲ هیأت تخصصی عمران و شهرسازی دیوان عدالت اداری با وجود آرای متعدد مبنی بر غیرقانونی بودن اخذ عوارض از دکل‌های مخابراتی نسبت به قانونی بودن این عوارض اتخاذ تصمیم گردید. در این دادنامه آمده است:

رأی هیأت تخصصی: طبق بند ۹ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵ و اصلاحات بعدی تصویب آیین‌نامه‌های پیشنهادی شهرداری پس از رسیدگی به آنها با رعایت دستورالعمل‌های وزارت کشور و همچنین طبق بند ۲۶ ماده مذکور تصویب نرخ خدمات ارائه شده توسط شهرداری و سازمان‌های وابسته به آن با رعایت آیین‌نامه مالی و معاملات شهرداری‌ها از جمله وظایف و مسئولیت‌های شورای اسلامی

مثال ۸: تعیین نرخ خدمات منوط به انجام خدمتی از سوی شهرداری است، درحالی که در خصوص اراضیای که وارد محدوده‌ی شهر شده شهرداری خدمتی ارائه نمی‌کند.^۱

مثال ۹: مصوبه مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۱ شورای اسلامی شهر تهران مبنی بر وصول مبلغ معین در قبال صدور مجوز استفاده از توقفگاه‌های اختصاصی (از دستگاه‌های دولتی به ازای هر خودرو سالیانه ۵ میلیون ریال و از ساکنین همجوار خیابان‌ها و معابر عمومی به ازاء هر خودرو ۲۰۰ هزار ریال) خلاف قانون شمرده شد. از جمله دلایل ابطال آن را میتوان این امر دانست که شهرداری از این بابت خدمتی را ارائه نمی‌نماید تا مجاز به وصول مابه‌ازای آن باشد و چون برای معابر عمومی مقررات ویژه‌ای وجود دارد که بر اساس آن‌ها معابر عمومی برای تسهیل در رفت و آمد شهروندان ایجاد می‌گردد لذا شهرداری نمی‌تواند به بهانه احداث معابر عمومی آن را نوعی خدمات تلقی و بابت آن وجوهی از شهروندان دریافت نماید.^۲

مثال ۱۰: شورای شهر مشهد در تاریخ ۱۳۹۳/۴/۱۱ اقدام به تصویب مصوب‌های به شماره ۴/۹۳/۳۴۵۴ ش در خصوص دریافت «حق الارض» از مالکان خودرو پارک شده در پیاده‌روها می‌نماید. در این مصوبه، در مورد سد معبر در پیاده‌روهای سطح شهر مشهد توسط خودروها وضع قاعده شده که براساس آن به شهرداری مشهد اجازه داده شده است که از مالکان خودرو که در پیاده‌روها اقدام به پارک خودرو خود می‌نمایند، «حق الارض» دریافت نماید! شهرداری نیز به استناد این مصوبه، مبالغ هنگفتی را از شهروندان تحت عنوان «حق الارض» اخذ کرده و مسبب سلب آسایش شهروندان می‌شود. این در حالی است که استفاده از پیاده‌رو برای پارک خودرو از مصادیق سد معبر تلقی می‌شود، اجازه استفاده از پیاده‌روها برای توقف خودروها ارائه خدمت توسط شهرداری محسوب نمی‌شود تا شورای اسلامی شهر بتواند مستند به ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای

شهراست و باتوجه به اینکه هیات عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ ۹۵/۳/۱۸ تهیه و تصویب اصل آیین‌نامه ساماندهی و صدور مجوز احداث پایه دکل و ایستگاه‌های مخابراتی و تجهیزات مرتبط را مغایر قانون و خارج از حدود اختیار تشخیص نداد و نظر به اینکه طبق ماده ۱۰۳ قانون شهرداری‌ها کلیه وزارخانه‌ها و مؤسسات دولتی و خصوصی مکلف شده‌اند قبل از هرگونه اقدامی نسبت به کارهای عمرانی از قبیل احداث شبکه تلفن، آب، برق و سایر تأسیسات مجوز کتبی شهرداری را اخذ نمایند، بنابراین ماده ۵ مصوبه شماره ۳۶۹/۳/۹۰ ش - ۱۳۹۰/۸/۲۸ تحت عنوان ساماندهی و صدور مجوز احداث پایه دکل، ایستگاه‌های مخابراتی و تجهیزات مرتبط مبنی بر اخذ ۱۵ میلیون ریال به عنوان بهای خدمات ارائه شده از سوی شهرداری مغایر قانون و خارج از حدود اختیارات قانونی نبوده و به استناد مواد ۱۲ و ۸۴ قانون تشکیلات و آئین دادرسی دیوان عدالت اداری رأی به رد شکایت صادر می‌شود. این رأی ظرف ۲۰ روز از تاریخ صدور از سوی رئیس محترم دیوان عدالت اداری و یا ۱۰ نفر از قضات محترم دیوان عدالت اداری قابل اعتراض است.

همچنین در این رابطه ر.ک. به دادنامه شماره ۲۰ مورخ ۱۹ اردی بهشت ۱۳۹۶ که با همان رأی نظر بر عدم ابطال داده است! ۱ رأی شماره ۱۸۱۸ - ۱۳۹۳/۱۱/۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.

۲ ابطال مصوبه مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۱ شورای اسلامی شهر تهران مبنی بر وصول مبلغ معین در قبال صدور مجوز استفاده از توقفگاه‌های اختصاصی (از دستگاه‌های دولتی به ازای هر خودرو سالیانه ۵ میلیون ریال و از ساکنین همجوار خیابان‌ها و معابر عمومی به ازای هر خودرو ۲۰۰ هزار ریال) دادنامه شماره ۵۵۵ سال ۱۳۸۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

اسلامی و انتخاب شهرداران مصوب سال ۱۳۷۵ و اصلاحیه‌های بعدی بهای آن خدمت را مطالبه کند.^۱ مثال ۱۱: رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به شماره دادنامه ۸۵ مورخ ۱۳۹۶/۲/۱۲ مندرج در روزنامه رسمی ۱۳۹۶/۳/۱۶؛ اینکه تعیین نرخ خدمات منوط به انجام خدمتی از سوی شهرداری است و در خصوص آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای خدمت مستقیمی از سوی شهرداری ارائه نمی‌شود. مثال ۱۲: شهرداری در خصوص کارشناسان رسمی دادگستری ارائه دهنده‌ی خدمات مستقیمی نیست تا امکان برقراری عوارض برای خدمت داشته باشد.^۲

مثال ۱۳: رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به شماره دادنامه ۸۶ مورخ ۱۳۹۶/۲/۱۲: «در خصوص احداث بنا بر خلاف نقشه و پروانه ساختمان و نیز عدم تأمین پارکینگ طبق پروانه تا زمان تعیین تکلیف از سوی مراجع ذی ربط قانونی شهرداری خدمت مستقیمی ارائه نمی‌کند تا استحقاق دریافت بهای آن را داشته باشد.»

مثال ۱۴: در ماده ۶۶ تعرفه تصویبی خدمات و عوارض شهر سرعین برای سال ۱۳۹۳ برای ورود به شهر به استثنای خودروهای بومی عوارض تعیین شده است که علاوه بر اینکه غیر قانونی می‌باشد هیچگونه خدمات و امکاناتی در قبال این ورودیه تخصیص نیافته است.

مثال ۱۵: دادنامه شماره ۳۸۱ - ۱۳۹۶/۴/۲۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری: «شهرداری باقرشهر در خصوص دفن اموات توسط سازمان بهشت زهرا (س) در محل مورد نظر ارائه کننده خدمتی نمی‌باشد تا مستحق دریافت نرخ آن باشد.»

مثال ۱۶: شهرداری در خصوص آموزشگاه‌های رانندگی خدمت مستقیمی ارائه نمی‌کند تا مستحق دریافت عوارض و بهای خدمات باشد.^۳

مثال ۱۷: شهرداری در خصوص نقل و انتقال اراضی اشخاص خدمات مستقیمی ارائه نمی‌کند تا

۱ رأی شماره ۱۱۱۶ مصوب ۱۳۹۴/۹/۲۴ ابطال مصوبه شماره ۴/۹۲/۳۴۵۴ ش-۱۱/۴/۱۳۹۳ شورای اسلامی شهر مشهد از تاریخ تصویب

۲ دادنامه شماره ۱۵۴ مورخ ۲۶ اردی بهشت ۱۳۹۶: به موجب بند ۲۶ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور مصوب سال ۱۳۷۵ با اصلاحات بعدی، تصویب نرخ خدمات ارائه شده توسط شهرداری و سازمان‌های وابسته به آن با رعایت آیین نامه مالی و معاملاتی شهرداری‌ها از جمله وظایف شورای اسلامی شهر می‌باشد. نظر به اینکه شهرداری و سازمان‌های وابسته به کارشناسان رسمی دادگستری خدمات مستقیمی ارائه نمی‌دهند بنابراین وضع بهای خدمات شهری برای کارشناسان رسمی دادگستری در مصوبات مورد اعتراض خلاف قانون و خارج از حدود اختیارات شورای اسلامی شهر کرمان تشخیص می‌شود و به استناد بند ۱ ماده ۱۲ و ماده ۸۸ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب سال ۱۳۹۲ ابطال می‌شود.

۳ «ابطال قسمتهایی از مصوبه شماره ۲۱۸۵ - ۱۳۸۷/۱۱/۱۴ شورای اسلامی شهر بهشهر در خصوص دریافت تعرفه عوارض تفکیک و هزینه خدمات ناشی از تفکیک اراضی یا عرصه املاک کمتر از ۱۰۰۰ متر» در رأی شماره ۱۳۱۴ و ۱۳۱۵ و ۱۳۱۶ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۰ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.

۳ رأی شماره ۱۰۲۳ - ۱۰۲۴ مورخ ۱۳۹۶/۱۰/۱۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

مستحق دریافت عوارض باشد.^۱

۶. لزوم تناسب عوارض مأخوذه با تولیدات و درآمد اهالی

۱-۶) قانون شهرداری: هر چند مطابق بند ۱۶ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شورای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب سال ۱۳۷۵، شورای اسلامی میتواند وضع عوارض کند، لکن از آنجا که در ماده ۷۷ قانون مذکور، اخذ عوارض متناسب با تولیدات و درآمد اهالی پیش بینی شده است و اخذ عوارض نباید منصرف از این موارد باشد در غیر این صورت خارج از صلاحیت و اختیارات قانونی شورای شهر است.^۲

۲-۶) آیین نامه نحوه وضع و وصول عوارض: در بند ۱۴ ماده ۱۴ آیین نامه نحوه وضع و وصول عوارض توسط شوراهای اسلامی شهرها در سال ۱۳۷۸ صراحتاً یکی از سیاست‌های عمومی دولت که باید شوراهای در تصمیم‌گیری راجع به عوارض آن را رعایت نمایند «تناسب وضع عوارض در هر محل با تولیدات و درآمد اهالی» است. به علاوه به استناد بند (د) ماده ۱۴ همان آیین نامه باید «توجه داشتن به رشد تولید و گسترش واحدهای تولیدی در منطقه به هنگام وضع عوارض بر تولید» نیز رعایت گردد. باید به این عبارت توجه داشت «من طلب الخراج بغير عماره اخرب البلاد و اهلک العباد» کسی که بخواهد خراج و مالیات را بدون توجه به درآمد افراد از آنان بگیرد شهرها را ویران و مردم را به نابودی کشیده است.

۳-۶) لزوم تناسب عوارض مأخوذه با تولیدات و درآمد اهالی مصرح در آرای هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

در آرای متعدد هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به غیرقانونی بودن عوارض هنگام تعیین و وصول عوارض به صورت نامتناسب با تولید و درآمد شهروندان تصریح شده است؛ نمونه‌های زیر از این قبیل است:

ردیف	شماره دادنامه	تاریخ
۱	۴۰۶ - ۴۰۷	۱۳۸۷/۶/۳
۲	۱۱۳	۱۳۹۰/۳/۱۶
۳	۵۳۳	۱۳۹۲/۸/۱۳
۴	۵۵۱	۱۳۹۲/۸/۲۰
۵	۵۸۰ و ۵۷۹	۱۳۹۶/۶/۲۱

برآمد

در نهایت باید گفت مبالغ تعیین شده به عنوان عوارض ورود به محدوده ترافیکی زوج و فرد یا کنترل آلودگی هوا در حقیقت اعمال جریمه برای رعایت نکردن طرح درخصوص عدم ورود به محدوده

۱ رأی شماره ۵۴ مورخ ۱۳۹۷/۱/۲۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.

۲ رأی هیئت عمومی دیوان عدالت اداری به شماره ۵۳۳-۱۳/۸/۱۳۹۲

تعیین شده است و این موارد منصرف از تولیدات و درآمد اهالی است که شورای اسلامی شهر بتواند برای آن وضع عوارض کند. {ملاک و مناط دادنامه ۵۳۳ مورخ ۱۳۹۲/۸/۱۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری} لذا نظر بر غیرقانونی بودن عوارض ورود خودروها به محدوده مزبور می‌باشد. مطابق ماده ۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰ و تبصره ۳ ماده ۶۲ قانون برنامه پنجم توسعه اخذ هر گونه وجه، کالا و خدمات توسط دستگاه‌های اجرایی منوط به تجویز قانونگذار شده است این مواد در کنار اصل ۲۲ قانون اساسی و صور اصولی «اصل عدم زیاده» یا «برائت در تعهد» و اصل حرمت مال مؤمن تشکیل اصلی حاکم را داده به این نحو که در هر جا تردیدی داشته باشیم مبنی بر اخذ وجه یا عدم اخذ وجه از شهروندان باید گفت اصل بر عدم امکان اخذ وجه بوده و مدعیان جواز اخذ وجه باید توجیه خود را برای قانونی بودن آن ارائه نمایند. لازم به ذکر است با وجود نظر بر غیرقانونی بودن اخذ این وجه، از آنجا که دریافت آن نیز مبتنی بر مقرراتی از جمله ماده ۸۰ قانون تشکیلات شوراهای محلی بوده و توجیهاتی این چنینی دارد لذا موضوع را از ماده ۶۰۰ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات خارج می‌سازد.

در استقرایی تام مستنبط از آرای متعدد هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در بیش از ۳۰ مورد به همراه بیش از ده مورد قوانین و مقررات دلالت بر غیرقانونی بودن اخذ عوارض ورود خودروها به محدوده طرح زوج و فرد دارد این مقررات عبارتند از: {قانون اساسی - ماده ۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰ - تبصره ۳ ماده ۶۲ قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی و ... مصوب ۱۳۸۹ (اجرایی بین سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۵) - ماده ۱۸ قانون رسیدگی به تخلفات راهنمایی و رانندگی مصوب اسفند ۱۳۸۹ - قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴/۲/۱ - قانون مالیات بر ارزش افزوده سال ۱۳۸۷ - قانون شهرداری - قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شورای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب سال ۱۳۷۵ - آیین نامه نحوه وضع و وصول عوارض توسط شوراهای اسلامی شهرها در سال ۱۳۷۸ - قانون دیوان عدالت اداری سال ۱۳۹۲ و در آخر نظریه شورای نگهبان (در خصوص خلاف شرع بودن دریافت وجه با تجویز آیین نامه و دستورالعمل.)}

فهرست منابع

- ۱- رأی شماره هـ-۲۹۵/۷۸-۱۳۸۰/۴/۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مندرج در روزنامه رسمی شماره ۱۶۴۲۶-۱۳۸۰/۵/۲.
- ۲- رأی شماره هـ-۲۷۰/۸۰/۲۷-۱۳۸۲/۵/۱۵ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری روزنامه رسمی شماره ۱۷۰۴۵-۱۳۸۲/۶/۱۲
- ۳- دادنامه ۵۶۱ به تاریخ: ۸۴/۱۰/۱۱ با کلاسه پرونده: ۵۲۷/۸۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در خصوص ابطال مواد ۳ و ۴ و ۵ مصوبه شماره ۲۳۴۲/۸۲/۵ مورخ ۱۳۸۲/۴/۲۳ شورای اسلامی شهر کرج
- ۴- دادنامه شماره ۵۵۵ سال ۱۳۸۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال مصوبه مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۱ شورای اسلامی شهر تهران مبنی بر وصول مبلغ معین در قبال صدور مجوز استفاده از توقفگاه‌های اختصاصی (از دستگاه‌های دولتی به ازای هر خودرو سالیانه ۵ میلیون ریال و از ساکنین همجوار خیابان‌ها و معابر عمومی به ازای هر خودرو ۲۰۰ هزار ریال)
- ۵- رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری به شماره ۵۷۳ و ۵۷۲ مورخ ۱۳۸۴/۱۰/۱۸ ابطال مصوبه مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۷ شورای اسلامی شهر تهران در خصوص وصول عوارض ویژه به منظور تامین هزینه‌های خدمات شهری و ترافیکی ناشی از مراسم تالارهای پذیرایی
- ۶- رأی شماره ۱۲۹۹ - ۱۳۸۶/۱۱/۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع عوارض رستوران داران در ازای فروش غذا
- ۷- رأی شماره ۴ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال ماده ۹ مصوبه شورای اسلامی شهر شاهرود و بندهای چهارگانه آن مبنی بر اخذ عوارض تغییر کاربری املاک مردم در قبال وجه و یا قسمتی از زمین به نحو رایگان.
- ۸- رأی شماره ۳۳۳ تاریخ ۱۳۹۰/۹/۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال بند ۸ صورتجلسه ۲۴ مورخ ۱۳۸۲/۵/۴ شورای اسلامی شهر آباده و فراز آخر نامه شماره ۳۷۸۲ مورخ ۱۳۸۶/۵/۲ شهرداری آباده در آن قسمت متضمن دریافت قسمتی از اراضی مورد تفکیک و یا افزاز به عنوان تامین احتیاجات و...
- ۹- رأی شماره ۳۳۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال بندهای ۳-۴-۱۶ طرح تفصیلی شهر کرمان و مصوبه شماره ۱۷۷۴-۱۳۸۰/۱۰/۱۸ شورای اسلامی شهر کرمان در آن قسمت که متضمن دریافت قسمتی از اراضی مورد تفکیک و یا افزاز به عنوان تامین احتیاجات عمومی شهری است.
- ۱۰- رأی شماره ۳۸۱ به تاریخ ۱۳۹۰/۹/۷، هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در خصوص ابطال مصوبه شماره ۷۵۸۵/ش الف س مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۳۰ شورای اسلامی شهر شیراز در برقراری عوارض مالیات بر ارزش افزوده تفکیک و افزاز اراضی.

- ۱۱- رأی شماره ۲۴۷ به تاریخ ۱۳۹۱/۵/۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال مصوبه شورای اسلامی شهر بندرعباس در قسمت اخذ عوارض تغییر کاربری از انبارها به تجاری
- ۱۲- رأی شماره ۲۷۵ مورخ ۱۳۹۱/۵/۱۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری ابطال مصوبه یکصد و هفتاد و هفتمین جلسه شورای اسلامی شهر قم مورخ ۱۳۸۷/۶/۲۵ که متضمن دریافت قسمتی از اراضی مورد درخواست تفکیک است.
- ۱۳- رأی شماره ۶۲۷ مورخ ۱۳۹۱/۹/۲۰ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال بخش (الف) و بندهای ۱ الی ۷ از بخش (ج) مصوبه شماره ۵۱۰۶-۱۳۸۳/۱۱/۸-۱۳۸۳ شورای اسلامی شهر گرگان
- ۱۴- رأی شماره ۶۲۱ مورخ ۱۳۹۱/۱۰/۲۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال مصوبه شماره ۲/۳۱۰۶/ش-۱۳۸۳/۷/۱۸ شورای اسلامی شهر مشهد
- ۱۵- رأی شماره ۶۳۴ مورخ ۱۳۹۱/۱۱/۲۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال دستور العمل شماره ۳۶۲۸-۱۳۸۱/۹/۲۳ با موضوع اخذ عوارض تفکیک مجدد، مصوب جلسه ۲۵۷ شورای اسلامی شهر گرگان
- ۱۶- دادنامه شماره ۷۷۱-۱۳۹۱/۱۱/۲۴ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال مصوبه مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۳ شورای اسلامی شهر مشهد در ارتباط با عوارض تابلوهای تبلیغاتی.
- ۱۷- رأی شماره ۵۳۳-۱۳۹۲/۸/۱۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.
- ۱۸- رأی شماره ۱۸۱۸-۱۳۹۳/۱۱/۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری.
- ۱۹- رأی شماره ۱۸۵۰ مورخ ۱۳۹۳/۱۱/۱۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در خصوص عوارض اراضی محصور.
- ۲۰- دادنامه شماره ۸۵۰ مورخ ۱۳۹۴/۷/۲۵ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال بند (ز) تبصره ۱ و تبصره ۲ مصوبه شماره ۲۴۷۵۰/۱۸۴۴/۱۶۰ مورخ ۱۳۹۲/۱۹/۱۱ شورای اسلامی شهر تهران در رابطه با وضع عوارض بابت تابلوهای منصوبه بر سر در شرکتهای دولتی، بانکها و موسسات تجاری مازاد بر ۳ متر مربع.
- ۲۱- رأی شماره ۱۱۱۶ مصوب ۱۳۹۴/۹/۲۴ با موضوع ابطال مصوبه شماره ۴ش-۹۳/۳۴۵۴-۱۳۹۳/۴/۱۱ شورای اسلامی شهر مشهد از تاریخ تصویب.
- ۲۲- رأی شماره ۳۴۰ و ۳۴۱ مورخ ۱۳۹۵/۵/۱۹ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری
- ۲۳- رأی شماره ۱۳۱۴ و ۱۳۱۵ و ۱۳۱۶ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۰ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع «ابطال قسمتهایی از مصوبه شماره ۲۱۸۵-۱۳۸۷/۱۱/۱۴ شورای اسلامی شهر بهشهر در خصوص دریافت تعرفه عوارض تفکیک و هزینه خدمات ناشی از تفکیک اراضی یا عرصه املاک کمتر از ۱۰۰۰ متر»
- ۲۴- رأی شماره ۱۲۳۲ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۵ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال بندهای (الف) -

ج-د) و تبصره‌های ۱ و ۲ آن، (ه-و-ح) و جدول‌های ۱ و ۲ آن از مصوبه شماره ۲۳۱-۱۳۸۵/۲/۱۷ شورای اسلامی شهر تهران در خصوص چگونگی اخذ هزینه تبلیغات محیطی سالیانه از تابلوهای منصوب صنفی و ابطال اصلاحیه این مصوبه به شماره ۲۴۶-۱۳۸۵/۴/۱۳

۲۵- رأی شماره ۱۲۳۳ الی ۱۲۳۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مندرج در روزنامه رسمی ۱۳۹۵/۱۲/۲۳ با موضوع: «۱- ابطال قسمت دوم مصوبه شماره ۱۷۶۳۳-۱۳۸۹/۶/۲۷ شورای اسلامی شهر شیراز که برای تابلوهای معرف محل که خارج از شرایط و ضوابط مندرج در بندهای الف، ب، ج ردیف اول مصوبه تعیین عوارض کرده است. ۲- ابطال بند ۲-۱ ردیف ۲ مصوبه یادشده در تعیین ضریب محاسبه و همچنین مصوبه شماره ۳۵۵۶۲-۱۳۹۲/۸/۱۴ شورای اسلامی یادشده که طی آن ضرایب مندرج در مصوبه ۱۷۶۳۳-۱۳۸۹/۶/۲۷ در قسمت مربوط به اضافه مساحت تابلوهای معرف محل افزایش یافته است.»

۲۶- دادنامه ۸۵ مورخ ۱۳۹۶/۲/۱۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری مندرج در روزنامه رسمی ۱۳۹۶/۳/۱۶ در خصوص تعیین نرخ خدمات در خصوص آموزشگاه‌های آزاد فنی و حرفه‌ای

۲۷- دادنامه شماره ۸۶ مورخ ۱۳۹۶/۲/۱۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع بهای خدمات احداث بنا بر خلاف نقشه و پروانه ساختمان و نیز عدم تأمین پارکینگ طبق پروانه تازمان تعیین تکلیف از سوی مراجع ذی ربط قانونی

۲۸- رأی شماره ۱۵۴ مورخ ۱۳۹۶/۲/۲۶ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در خصوص وضع بهای خدمات شهری برای کارشناسان رسمی دادگستری مصوب شورای اسلامی شهر کرمان

۲۹- رأی شماره ۱۷۴ مورخ ۱۳۹۶/۳/۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال ماده ۶۶ تعرفه دفترچه بهای خدمات سرعین

۳۰- رأی شماره ۳۱۵ مورخ ۱۳۹۶/۴/۱۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری با موضوع ابطال ماده ۱۶ تعرفه عوارض سال ۱۳۹۲ مصوب شورای اسلامی شهر گرگان

۳۱- دادنامه شماره ۳۸۱-۱۳۹۶/۴/۲۷ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری در خصوص بهای خدمات دفن اموات

۳۲- رأی شماره ۱۰۲۳-۱۰۲۴ مورخ ۱۳۹۶/۱۰/۱۲ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

۳۳- رأی شماره ۵۴ مورخ ۱۳۹۷/۱/۲۸ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری

۳۴- دادنامه شماره ۱۳۹ مورخ ۱۳۹۵/۸/۱۲ هیأت تخصصی عمران و شهرسازی دیوان عدالت اداری

۳۵- دادنامه شماره ۲۰ مورخ ۱۳۹۶/۲/۱۹ هیأت تخصصی شوراها